

Grunnloven – et nasjonalt klenodium

«**En grunnlov verdt å feire**» uttaler stortingspresident Dag Terje Andersen i en kronikk om grunnlovens 200-års jubileum i 2014. Etter feiringen bør imidlertid grunnloven få plass på historisk museum. Den er, om mulig, mer ugyldig i dag enn den var i 1814.

På stortingets hjemmeside bekreftes at det var den «**norske eliten med den danske regenten, prins Christian Fredrik**» som hadde regien i 1814 og som bestemte premissene for og i forhandlingene på Eidsvold. Utvelgelsen av Riksforsamlingen hadde veldig lite med «folkedemokrati» å gjøre. Gjennom en udemokratisk og strengt politisk, religiøs og «kongevennlig» prosedyre ble 57 embedsmenn, 37 bønder, 13 kjøpmenn, og 5 godseiere valgt som representanter til Riksforsamlingen. Ingen representanter fra Nord Norge deltok. Grunnlovens utforming og selvstendighetsspørsmålet «kokte ned» til et kompromiss mellom ulike interesser innad i «*den norske eliten*» (unionspartiet og selvstendighetspartiet), som stemte over og vedtok grunnloven. I et land med 900.000 innbyggere hadde folket ingen innflytelse og deltok heller ikke i noen avstemning.

Ståle Dyrvik, professor i historie og medforfatter til Aschehougs Norgeshistorie oppsummerer det med at «**den lille, men handlekraftige norske embetsstanden skaffet seg en enestående mulighet for politisk innflytelse. Den fulgte Kristian Fredriks kallelse i 1814, og utformet et politisk system med nøkkelrolle for seg selv.**».

Det viktige spørsmålet om grunnlover i sin alminnelighet er imidlertid ikke hvordan og hvorfor de opprettes, men hvorfor de forutsettes å ha så stor innflytelse eller autoritet? Alternativene synes å være følgende: Enten er en grunnlov en bindende avtale mellom en gruppe mennesker om en spesiell styreform, eller den er bindende men ikke nedfelt i en avtale. Dersom det er en bindende avtale er grunnlover i sin alminnelighet enten eksplisitte eller implisitte avtaler.

Grunnlover beskrives gjerne som en frivillig assosiasjon av individer; en slags mellom-folkelig pakt hvor innbyggerne frivillig styres av bestemte lover og regler for et udefinert «felles gode». En bindende avtale krever imidlertid et minimum av forutsetninger, først og fremst tilbud og aksept. Videre må avtalen kommuniseres tydelig mellom partene, og inneholde en beskrivelse av ansvarsforhold og forpliktelser for avtalepartene. Dersom grunnlover skal oppfattes som avtaler er det betimelig å spørre hva som i så tilfelle utgjør tilbudet, hva utgjør aksepten (eller avslaget), hvem er tilbyder, hvem aksepterer, hva er det de er enige om, hvem er inkludert eller ekskludert fra avtalens rekkevidde, og hvor lenge gjelder avtalen for?

For at en grunnlov skal ha rettslig legitimitet må den på en eller annen måte kunne oppfattes som en kontrakt, men siden den ikke tilfredsstillt helt nødvendige kontraktsrettslige kriterier mangler den en hver formel legitimitet; den har ingen iboende autoritet og pålegger ingen holdbare forpliktelser overfor dagens befolkning. Det er kun de 112 medlemmene av Riksforsamlingen på Eidsvold, som med rette kan sies å være bundet av den. Ingen andre ble forespurt og ingen andre ga sin eksplisitte tilslutning.

Fordi det ikke foreligger noe beviselig samtykke eller eksplisitt avtale med befolkningen vil mange som baserer seg på dens autoritet, f.eks statsforvaltningen og domstolene, hevde at grunnlovens legitimitet og autoritet bygger på en implisitt og stilltiende aksept (fra folket). De vanligste argumentene er at man har opphold i landet, mottar godtgjørelser, eller at man betaler skatter. En

slik tilnærming ignorerer alle forutsetninger for en kontraktsrettslig bindende avtale. I de fleste rettsstater er det slik at man ikke kan inngå avtaler om vesentlige forhold uten å definere helt eksplisitt hvilke forpliktelser man påtar seg og hvilke ytelser man får i retur. Og viktigst av alt må det være avtalefrihet. At det å bo i eller å la være å forlate landet innebærer en implisitt og stilltiende aksept til å adlyde grunnloven er en feilaktig forutsetning. Filosofen David Hume sammenliknet dette med en person som blir tatt om bord i et skip mot sin vilje og får beskjed om at han kan velge mellom å adlyde kapteinen eller hoppe over bord. Siden skatter er obligatoriske og innkreves ved tvang faller de inn i samme kategori. At samtykke fra en majoritet av befolkningen skal være bindende for mindretallet er også grunnleggende udemokratisk, selv om det syndes mot dette viktige prinsipp ganske ofte i såkalte «representative demokratier», hvor av Norge er ett sådan.

Som et rettslig bindende dokument for befolkningen var grunnloven «dødfødt» allerede i 1814, Grunnloven forplikter ingen og de som hevder å handle med legitimitet og autoritet med støtte i grunnloven handler uten legitimitet eller autoritet overhode. Det er opp til hver enkelt av oss om vi ønsker å undertegne grunnloven og etterleve den sammen med andre likesinnede, forutsetningsvis at de som ikke ønsker å delta får anledning til å være i fred ved å innrette sine liv slik de selv ønsker.

Heo – februar 2013